

7. Levchenko N.I. (2008). Rozvytok navychky chytannia yak vyd movlennievoi diialnosti [Development of reading skills as a type of speech activity]. *Rozkazhit onuku - Tell your grandson*, (7), 100-106. [in Ukrainian].
8. Romaniuk I. (2016). Uprovadžhennia innovatsiinoi osvithoi diialnosti u navchalnomu zakladi [Implementation of innovative educational activities in the school]. *Practice of educational institution management—Praktyka upravlinnia zakladom osvity*, (2), 23–33. [in Ukrainian].
9. Klochko N.V. (2010). Vchymosia skladaty tvory [Learning to compose works]. *2–4 klasy—Grades 2–4*. Kharkiv: The land of dreams. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 3.08.2021 р.

УДК 378.147

DOI: 10.31376/2410-0897-2021-2-46-179-187

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА» У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Карась Олена Дмитрівна

аспірантка кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: elenakaras1509@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-7192-9835

У статті висвітлено підходи науковців до трактування поняття «комунікативна компетентність» та сформульовано визначення комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства. З метою формування комунікативної вправності документознавців запропоновано включити до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта освітній компонент «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства», розкрито об'єкт, мету, предмет та завдання означеного освітнього компонента. Охарактеризовано складники мовленнєвої культури: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-нормативний, комунікативно-етичний, особистісно-діяльнісний. Зосереджено увагу на системі оцінювання набутих знань, умінь і навичок з мовленнєвої культури, зокрема на формувальному оцінюванні.

Ключові слова: мовленнєва культура, комунікативна компетентність, комунікація, освітній компонент, навчальна дисципліна за вибором, бакалаври професійного навчання із документознавства, формувальне оцінювання.

Постановка проблеми. Фундаментальним фактором розвитку і становлення професійної освіти в Україні є кадрова політика, зміст якої ґрунтується на професійних компетентностях та програмних результатах навчання здобувачів вищої освіти, їх якісній практичній підготовці. З-поміж сформованих компетентностей провідна роль належить комунікативній, що набувається в процесі цілеспрямованого спілкування, міжособистісної взаємодії та під час роботи з професійним документообігом. Мірилом оволодіння комунікативною компетентністю, майбутніми бакалаврами із документознавства зокрема, є мовленнєва культура. Мовиться не про оволодіння мовою фаху як сукупністю правил, а насамперед українською мовою як «засобом культурного співжиття в суспільстві, засобом самоформування й самовираження особистості кожного» [1, с. 26], основою консолідації спільноти професійної освіти і української нації загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці засвідчило, що науковці (Д. Годлевська, Р. Гришкова, С. Козак, В. Лівенцова, А. Москаленко, О. Павленко, Л. Савенкова, Л. Хоружа, І. Чемерис та інші) студіюють питання формування комунікативної компетентності, культури мовлення та мовленнєвої культури майбутніх фахівців різних галузей та їхньою комунікативною підготовкою.

Н. Костриця наголошує на важливості формування комунікативної компетентності студентів-аграріїв шляхом упровадження інтерактивних технологій у навчання української мови за професійним спрямуванням. Дослідниця пропонує систему лінгвістичних завдань, спрямованих на здобуття соціально-комунікативного досвіду майбутніх фахівців аграрної

галузі та підвищення рівня їхньої національної свідомості. О. Дибя характеризує комунікативну компетентність як складник професійності менеджера культури. А. Карпов та М. Мескон розглядають комунікативну компетентність в інформаційному контексті.

Низку наукових розвідок присвячено мовно-мовленнєвій підготовці майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Так, А. Ліпінська, О. Сивак, О. Федорук розкривають зміст формування професійної компетентності зазначених спеціалістів в інформаційному просторі та на прикладі вивчення інформатичних дисциплін. О. Василенко, Я. Домбровська, В. Желанова, Т. Ісаєнко, І. Крохмаль, Н. Назаренко, О. Панькевич, О. Тур висвітлюють сутнісні характеристики, структуру, зміст комунікативної та професійно-комунікативної компетентностей, культури мовлення, мовної досконалості майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. О. Семеног та А. Сьоміна на основі аналізу довідникових джерел та узагальнення наукових праць досліджують окремі аспекти термінологічного та культурологічного компонентів професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх документознавців в умовах університетської освіти. О. Янишин науково обґрунтовує ефективність залучення медіаосвітніх підходів до формування комунікативних умінь майбутніх документознавців. В. Бебих та Р. Котелевська у власному дослідженні звертають увагу на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності.

Проте питання мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства залишається повністю не розкритим, тому розроблення освітнього компонента «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» та впровадження його в навчальний процес на часі.

Мета статті. Розкрити зміст освітнього компонента «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» у формуванні комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства, з'ясувати роль і місце комунікативної компетентності та мовленнєвої культури в професійному становленні педагога-документознавця.

Виклад основного матеріалу. Уміння правильно спілкуватися завжди було життєво необхідним для фахівців будь-якої галузі діяльності. Слушною є думка Т. Єжижанської та М. Осадчої про те, що «майбутніх фахівців потрібно вчити будувати спілкування, взаємодію із різними комунікативними партнерами, уміти впливати словом, інтонацією, жестами» [2, с. 24]. Науковці констатують, що «сучасний фахівець – це висококваліфікований професіонал, який поєднує ерудицію зі знанням певної сфери діяльності, уміє окреслити стратегічні завдання, налагодити взаєморозуміння й взаємодію із окремими людьми чи соціальною групою, тобто володіє високою культурою комунікативної діяльності» [2, с. 28]. Відповідно зростає зацікавленість наукової спільноти в дослідженні процесу формування комунікативної компетентності.

Термін «комунікативна компетентність» не є новим у педагогічній літературі, однак на сьогодні відсутнє однозначне трактування цього поняття. Найчастіше комунікативну компетентність розглядають як здатність встановлювати та підтримувати необхідні комунікації з людьми. До складу комунікативної компетентності включають певну сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне здійснення комунікативного процесу.

Л. Гавриляк наголошує, що «комунікативна компетентність – це узагальнена комунікативна властивість особистості, що включає розвинуті комунікативні здібності, сформовані уміння і навички міжособистісного спілкування, знання про основні його закономірності та правила» [3, с. 71]. На думку дослідниці, сформована комунікативна компетентність дає можливість майбутньому фахівцеві успішно вступати в різного роду (вербальні та невербальні, усні й письмові) контакти для розв'язування комунікативних завдань (передавання інформації, ведення перемовин, встановлення та підтримки контактів).

Актуальним для нашого дослідження є визначення комунікативної компетентності,

запропоноване Н. Назаренко, яка досліджувала проблему формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Комунікативну компетентність майбутнього документознавця науковець визначає як «сукупність умотивованих знань, умінь і навичок, необхідних особистості документознавця для здійснення мовленнєвої діяльності в навчально-професійній сфері» [4, с. 15]. За твердженням дослідниці, структура комунікативної компетентності майбутнього документознавця містить такі компоненти: «когнітивний (усвідомлення потреби у формуванні комунікативної компетентності, розуміння її необхідності для повсякденного життя, навчально-професійної діяльності), емоційно-оцінний (узагальнені оцінки фактів, ситуацій, явищ; розуміння спрямованості знань та готовності застосовувати їх у взаємодії) та поведінковий (уміння відстоювати і обґрунтовувати власну позицію, критично мислити, здійснювати самовиховання)» [4, с. 15].

Аналіз науково-методичних досліджень дає змогу визначити комунікативну компетентність майбутнього бакалавра професійного навчання з документознавства як спроможність майбутнього педагога-документознавця до вмілого застосування набутих у процесі фахової підготовки мовно-мовленнєвих знань, умінь і навичок з метою ефективного здійснення професійної комунікації.

З огляду на це актуальною стає реалізація мети документів державної ваги, таких як Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), укази президента України «Про Концепцію державної мовної політики» (2010), «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018), розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року» (2019), «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року» (2021), спрямованих на формування освіченої, всебічно розвинутої мовної особистості, й бакалавра-документознавця в галузі професійної освіти зокрема.

Від рівня сформованості мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства безпосередньо залежить успішне розв'язання ними професійних завдань, зміст яких ґрунтується на здатностях правильно проєктувати та стилістично довершено продукувати тексти документознавчих жанрів, організовувати інституційний документообіг, й електронний зокрема.

Мовленнєва діяльність є складником професійної підготовки майбутніх документознавців і становить основу їхньої професійної культури, яка формується впродовж усього періоду навчання в закладі освіти, а потім удосконалюється, відшліфовується у процесі професійної діяльності.

Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців означеного профілю – це складний і динамічний процес, що потребує цілісної і системної роботи.

Аналіз змін, які простежуються в переліку спеціалізацій спеціальності 015 Професійна освіта, засвідчує, що нині спеціалізацію «Документознавство» вилучено, проте обсяг документів, якими оперує професійна освіта, не аналізувався, не здійснено його лінгвістичної характерології. Матриця відповідності визначених Стандартом вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти компетентностей засвідчує, що дескриптор «комунікація» має забезпечувати сформованість таких загальних та спеціальних компетентностей за Національною рамкою кваліфікацій: «ЗК 03. Здатність спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово, ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою, ЗК 06. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій», ЗК 07. Здатність учитися і оволодівати сучасними знаннями, ЗК 08. Здатність працювати в команді, ЗК 09. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності; СК 12. Здатність застосовувати освітні теорії та методології у педагогічній діяльності, СК 13. Здатність забезпечити формування у здобувачів освіти

цінностей громадянськості і демократії, СК 15. Здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення, СК 20. Здатність здійснювати професійну діяльність з дотриманням вимог законодавства, стандартів освіти та внутрішніх нормативних документів закладу освіти, СК 21. Здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці, СК 24. Здатність управляти комплексними діями/проєктами, відповідати за прийняття рішень у непередбачуваних умовах та професійний розвиток здобувачів освіти і підлеглих» [5]. Перелік компетентностей спонукає до з'ясування ваги в структурі освітньо-професійної програми освітніх мовно-мовленнєвих компонентів, оскільки лише дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» як нормативний складник обсягом три кредити не спроможна охопити всі ортологічні основи українського мовлення та документознавства, яке регулює функціонування професійної освіти.

Означене імперує до аналітики наповнення дескриптора «комунікація», до прагматичного пов'язання професійної підготовки майбутніх бакалаврів із документознавства з мовно-мовленнєвою підготовкою, зокрема з мовленнєвою культурою, лінгводидактикою.

На нашу думку, значущим кроком щодо розвитку комунікативної вправності документознавців стане включення до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів спеціальності 015 Професійна освіта освітнього компонента «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства», який буде додано до переліку вибіркових дисциплін.

Відповідно до розділу Х статті 62 Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року, пункту 15 «вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу» [6].

Навчальна дисципліна за вибором здобувача освіти – це дисципліна, що пропонується закладом вищої освіти для більш повного задоволення освітніх і кваліфікаційних вимог особи для потреб суспільства, ефективнішого використання можливостей закладу освіти, врахування регіональних особливостей тощо. Вибіркові освітні компоненти професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 015.15 Професійна освіта (Документознавство) спрямовано на поглиблену підготовку за відповідною спеціальністю (спеціалізацією), що визначає характер майбутньої діяльності; сприяють академічній мобільності здобувача освіти та його особистим інтересам; дають змогу здійснювати впровадження спеціалізації в межах базової спеціальності з метою формування професійної, а відтак і комунікативної, компетентності майбутнього документознавця відповідно до вимог ринку праці; формують важливі професійні навички *soft skills* та *hard skills*.

В основу концепції формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства закладів вищої педагогічної освіти покладено такі складники:

1) *мотиваційно-ціннісний* (формування мотивації до мовленнєвої діяльності, усвідомлення необхідності мовленнєвого самовдосконалення, особистісна комунікативна спрямованість до мовного удосконалення на засадах любові й поваги до рідної мови, належної відповідальності за створення документів, що забезпечують успішне функціонування професійної освіти; уявлення про мовленнєвий ідеал майбутнього фахівця професійного навчання із документознавства);

2) *когнітивно-нормативний* (володіння мовленнєвим та документознавчим тезаурусом, досконале послуговування орфографічними, орфоепічними, акцентуаційними, морфологічними, лексичними, синтаксичними, стилістичними та пунктуаційними мовними

нормами і функціональними стилями сучасної української мови, зокрема офіційно-діловим);

3) *комунікативно-етичний* (дотримання норм мовленнєвого етикету, постійна увага до невербальних (жести, міміка, постава), паралінгвальних (темп, тембр, гучність голосу, паузи, логічний наголос тощо) засобів спілкування, толерантне використання часу, мовленнєвого простору);

4) *особистісно-діяльнісний* (усвідомлення необхідності мовленнєвого самовдосконалення, прагнення до мовно-мовленнєвої правильності, виразності в усному, писемному, документально кодифікованому спілкуванні).

Об'єктом вивчення пропонованого освітнього компонента є процес комунікування в колі «педагог-документознавець – мова – мовлення – мовленнєва культура – учасники професійної освіти».

Предметом – мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійної освіти з документознавства.

Мета курсу полягає у формуванні мовленнєвої культури майбутніх педагогів професійного навчання із документознавства, що виражається через усвідомлення ролі й місця мови в їхньому професійному становленні та в розбудові державної мовної політики, досконале знання мови як системи мовних знаків, володіння нормами сучасної літературної мови, уміння ясно, логічно, правильно, доречно, виразно формулювати і висловлювати власну думку залежно від мовленнєвої ситуації, продукувати документи професійної сфери функціонування відповідно до кодифікованих ортологічних норм сучасної української літературної мови.

Основними завданнями опанування мовленнєвої культури педагогами-документознавцями є:

- поглиблювати теоретичні знання про мову, мовлення, комунікацію з огляду на документознавчу сферу професійної діяльності майбутніх фахівців;
- удосконалювати навички володіння нормами сучасної української літературної мови;
- стимулювати до вдосконалення рівня мовленнєвої культури;
- сприяти засвоєнню знань про документознавство, його терміний апарат, основні категорії, закони, структуру, історію та роль у становленні й розвитку професійної освіти;
- спонукати до опанування видо-жанрової парадигми офіційно-ділових текстів;
- формувати вміння послуговуватися правилами й прийомами мовленнєвої культури з метою конструювання ефективного ділового спілкування відповідно до потреб висловлювання шляхом продукування правильного, переконливого, точного, логічного, доцільного, доступного, різноманітного, виразного мовлення відповідно до морально-етичних категорій та понять – істинності, природності, щирості, тактовності, демократичності;
- систематизувати уявлення про мовленнєвий ідеал як історично й суспільно зумовлену систему загальних вимог до мовленнєвої поведінки й мовлення носія певної культури; формувати мовленнєвий ідеал педагога-документознавця;
- виховувати потребу в мовній освіті, мовленнєвому самовдосконаленні, здатність до самоконтролю та саморегуляції.

Навчальна дисципліна має виразне професійне спрямування й може бути складником освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 015 Професійна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

В оволодінні мовленнєвою культурою у сфері професійної освіти спираємося на компетентності, сформовані в студентів у процесі вивчення таких навчальних дисциплін, як «Українська мова» (3 кредити ЄКТС), «Історія культури України» (3 кредити ЄКТС), «Філософія» (3 кредити ЄКТС), «Основи наукових досліджень та академічного письма» (5 кредитів ЄКТС), «Інфомедійна грамотність» (3 кредити ЄКТС), «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності» (6 кредитів ЄКТС), «Корпоративна культура та діловий етикет» (5 кредитів ЄКТС), що нині ще простежуються в навчальних планах підготовки бакалаврів спеціальності 015.15 Професійна освіта (Документознавство). У разі, якщо пропонований

освітній компонент може бути обраний не всіма здобувачами освітнього процесу, до складу навчальних дисциплін («Українська мова (за фаховим спрямуванням)», «Історія та культура України», «Основи наукових досліджень та академічного письма», «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності», «Корпоративна культура та діловий етикет») можуть бути включені теми модулів дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства».

Вихідними навчальними компетентностями як результатом успішного засвоєння змісту дисципліни є:

- усвідомлення ролі та місця мовної освіти й мовленнєвої культури у фаховій підготовці документознавців, їх взаємозв'язку з іншими навчальними дисциплінами;
- знання засад мовної комунікації загалом, і міжособистісної комунікативної взаємодії зокрема;
- знання й практичне володіння нормами сучасної української літературної мови та комунікативними якостями мовлення з метою вдосконалення рівня власної мовленнєвої культури;
- осмислення базових понять із мовленнєвої культури, документознавства, вільне володіння тезаурусом навчальної дисципліни;
- обізнаність із видо-жанровою парадигмою документознавчої галузі; уміння їх створювати;
- здатність правильно, аргументовано і зрозуміло будувати усне та писемне мовлення, організовувати й проводити ділове спілкування, публічні виступи, презентації, ділове листування;
- уміння переконливо аргументувати свою позицію, володіючи державною та іноземною мовами, використовуючи різні стилі та ораторське мистецтво і дотримуючись професійного етикету;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння, навички, мовленнєві компетентності для забезпечення посередництва між особистістю та родиною, між різними суспільними та державними структурами, учасниками професійної освіти;
- володіння мовно-мовленнєвим етикетом, невербальними та паралінгвальними засобами спілкування;
- усвідомлення потреби постійного вдосконалення рівня мовленнєвої культури (усіх її складників) шляхом мовної самоосвіти.

Навчальний матеріал дисципліни структуровано за трьома логічно завершеними модулями, у межах кожного модуля визначено навчальні теми, що охоплюють різні форми й види освітньої діяльності студентів: аудиторну (лекції, практичні заняття) та самостійну роботу.

Кількість кредитів і годин (денна форма навчання; заочна форма навчання): 3 кредити ECTS, 90 год – 16 год лекцій, 30 год практичних занять, 44 год самостійна робота (денна форма навчання); 3 кредити ECTS, 90 год. – 4 год лекцій, 6 год практичних занять, 80 год самостійна робота (заочна форма навчання).

Дидактична мета першого модуля *«Теоретичні основи формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства»*: ознайомити з поняттям мовленнєвої культури, її структурою та ознаками; з'ясувати роль офіційно-ділового стилю в професійній діяльності майбутніх педагогів-документознавців; розширювати, узагальнювати, систематизувати знання про мову, мовлення, професійну культуру майбутніх документознавців; формувати мовленнєву культуру майбутніх бакалаврів професійного навчання із документознавства; виховувати потребу в самоосвіті та самовдосконаленні.

Другий модуль освітнього компонента *«Норми сучасної української мови в системі формування мовленнєвої культури майбутніх педагогів професійного навчання із документознавства»* має на меті: сприяти засвоєнню знань про мовні норми сучасної української літературної мови; формувати вміння й навички володіння нормами сучасної

української літературної мови та комунікативними якостями мовлення; виховувати потребу у вдосконаленні рівня власної мовленнєвої культури як важливого складника професійного становлення майбутнього педагога-документознавця.

Дидактична мета третього модуля *«Практичні аспекти мовленнєвої культури фахівців документознавчої сфери діяльності»*: сприяти практичному засвоєнню знань мовних норм з метою конструювання ефективного ділового спілкування відповідно до потреб висловлювання; розвивати здатність продукувати унормоване, переконливе, точне, логічне, доцільне, доступне, різноманітне, виразне мовлення відповідно до морально-етичних категорій та понять; формувати вміння й навички застосовувати правила й прийоми мовленнєвої культури; виховувати потребу в мовній освіті, мовленнєвому самовдосконаленні, здатність до самоконтролю та саморегуляції.

Організація освітнього процесу ґрунтуватиметься на таких методах навчання і викладання, основними з яких є: комплекс методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (розповідь, пояснення, бесіда, спостереження над мовою, мовленнєві вправи, творчі проєкти тощо), стимулювання навчальної діяльності (навчальна дискусія, опрацювання документів, пізнавальні мовленнєві ігри, компресія текстів офіційно-ділового стилю тощо).

Систему оцінювання результатів навчання вбачаємо у: формувальному оцінюванні, представленні результатів групової чи індивідуальної роботи студентів з використанням методів онлайн-комунікації (створення презентації в PowerPoint), тестуванні, самооцінюванні (рефлексії).

На перший план висуваємо формувальне оцінювання, оскільки саме такий вид оцінювання є не лише інструментом для вимірювання навчальних результатів студента, а також засобом для навчання, забезпечує зворотний зв'язок щодо прогресу та професійного зростання майбутніх фахівців із документознавства. Б. Бович, Н. Софій та О. Щербак зазначають, що цілями формувального оцінювання є «визначення навчальних потреб студентів, спонукання студентів до самоспрямування в навчанні та співробітництва, відстежування прогресу в навчанні студентів, перевірка в студентів того, як вони розуміють власне мислення, та спонукання їх до самопізнання; метою підсумкового оцінювання є перевірка рівня здобутих знань та сформованих навичок» [7, с. 130].

Оцінювання ґрунтується на усних (аналіз думок, наукове повідомлення, індивідуальна бесіда, аналіз сентенцій про мову, мовлення, наукове повідомлення, коментування висловлювань, продовження міркувань, презентація з коментуванням, орфоепічне практикування, акцентуаційний аналіз, ланцюговий виступ) та письмових (диктант, орфографічний мінідиктант, термінологічний диктант, укладання мовних кейсів, робота з картками, лексико-семантичний коментар, виконання вправ, стилістичне редагування текстів документів офіційно-ділового стилю, спільне редагування на google-диску, мовне наукове шліфування, робота з таблицями, перевірка в парах, пунктуаційний тест, конспектування, самоаналіз, перевірка тем, що опрацьовуються самостійно) формах і методах контролю.

Висновки. Отже, одним з головних завдань закладів вищої освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють комунікативною компетентністю та мовленнєвою культурою як невід'ємними складниками професійного становлення та зростання. Комунікативну компетентність майбутнього бакалавра професійного навчання з документознавства визначаємо як спроможність майбутнього педагога-документознавця до вмілого застосування набутих у процесі фахової підготовки мовно-мовленнєвих знань, умінь і навичок з метою ефективного здійснення професійної комунікації.

Опанування змісту освітнього компонента «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» дасть змогу сформувати мовленнєву культуру майбутніх педагогів-документознавців, що виражається через усвідомлення ролі й місця мови в їхньому професійному становленні та в розбудові державної мовної політики, досконале знання мови як системи мовних знаків, володіння нормами сучасної літературної мови, уміння

ясно, логічно, правильно, доречно, виразно формулювати і висловлювати власну думку залежно від мовної ситуації, продукувати документи професійної сфери функціонування відповідно до кодифікованих ортологічних норм сучасної української літературної мови.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в детальному розкритті форм, методів та засобів формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання (із долученням засобів інформаційно-комунікаційних технологій).

Список використаної літератури

1. Мацько Л. І. Українська мова у вищій школі України. *Дивослово*. 1996. № 11. С. 24–26.
2. Єжижанська Т. С., Осадча М. П. Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Наукові записки. Серія «Культура і соціальні комунікації»*. 2012. Вип. 3. С. 23–31.
3. Гавриляк Л. С. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. 2019. № 3. С. 70–73. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/158> (дата звернення: 30.08.2021).
4. Назаренко Н. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 22 с.
5. Наказ МОН України від 21.11.2019 № 1460 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-015-profesijna-osvita-za-specializacijami-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 30.08.2021).
6. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014, поточна редакція від 16.07.2021, підстава 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n6> (дата звернення: 30.08.2021).
7. Іщербак О. І., Софій Н. З., Бович Б. Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2014. 136 с.

EDUCATIONAL COMPONENT «SPEECH CULTURE OF FUTURE BACHELORS OF VOCATIONAL EDUCATION IN DOCUMENTATION» IN THE FORMING OF COMMUNICATIVE COMPETENCE

Karas Olena

Postgraduate Student at the Vocational Education and Technology of Agricultural Production Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *A fundamental factor in the development and forming of vocational education in Ukraine is personnel policy, the content of which is based on professional competencies and program learning outcomes of higher education, their quality practical training. Among the formed competencies the leading role belongs to the communicative one, which is acquired in the process of purposeful communication, interpersonal interaction and during work with professional document circulation. Speech culture is a measure of mastering communicative competence, and future bachelors in documentation in particular. It is not about mastering the language of the profession as a set of rules, but above the Ukrainian language as a means of cultural coexistence in society, a means of self-formation and self-expression of each individual, the basis for the consolidation of the vocational education community, and the Ukrainian nation as a whole.*

Purpose. *The purpose of this study is to reveal the content of the educational component «Speech Culture of the future bachelors of vocational education in documentation» in the forming the communicative competence, to clarify the role and place of communicative competence and speech culture in the professional development of a teacher-documentologist.*

Methods. *Theoretical methods of analysis and generalization of scientific literature, research and publications, theoretical modeling.*

Results. *The article highlights the approaches of scientists to the interpretation of the concept of «communicative competence» and formulates the definition of communicative competence of future bachelors of vocational education in documentation. In order to form the communicative skills of documentalists, it is proposed to include in the educational and professional training programs for bachelors specialty 015 Vocational Education educational component «Speech culture of the future bachelors of vocational education in documentation», revealed the object, purpose, subject and objectives of this educational component. The components of speech culture are characterized:*

motivational-value, cognitive-normative, communicative-ethical, personal-activity. The focus is on the system of assessment of acquired knowledge, skills and abilities in speech culture, in particular on formative assessment.

Originality. *The analysis of scientific and methodological research allowed to determine the communicative competence of the future bachelor of vocational education in documentation as the ability of the future teacher-documentologist to skillfully apply acquired in the process of professional training language skills, skills and abilities for effective professional communication.*

The aim of educational component «Speech culture of the future bachelors of vocational education in documentation» is to form the speech culture of the future teachers of vocational education in documentation, which is expressed through awareness of the role and place of language in their professional development and development of state language policy, perfect knowledge of language as a system of language signs, knowledge of modern literary language. logically, correctly, appropriately, clearly formulate and express one's own opinion depending on the speech situation, produce documents of the professional sphere of functioning in accordance with the codified orthological norms of the modern Ukrainian literary language.

Conclusion. *One of the main tasks of higher education institutions is to train highly qualified specialists who have communicative competence and speech culture as integral components of professional development and growth. The communicative competence of the future bachelor of vocational education in documentation is defined as the ability of the future teacher-documentologist to skillfully apply the acquired in the process of vocational training language and speech knowledge, skills and abilities for effective professional communication.*

Mastering the content of the educational component «Speech Culture of the future bachelors of vocational education in documentation» will form the speech culture of future teachers of vocational training in documentation.

Key words: *speech culture, communicative competence, communication, educational component, elective discipline, bachelors of vocational education in documentation, formative assessment.*

References

1. Matsko L. I. (1996). Ukrainska mova u vyshchii shkoli Ukrainy [Ukrainian language in higher education in Ukraine]. *Dyvoslovo*, (11), 24–26. [in Ukrainian].
2. Yezhyzhanska T. S., Osadcha M. P. (2012). Problemy formuvannya komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv [Problems of forming the communicative competence of the future specialists]. *Naukovi zapysky. Seriya «Kultura i sotsialni komunikatsii» – Proceedings. Culture and Social Communications Series*, (3), 23–31. [in Ukrainian].
3. Havryliak L. S. (2019). Komunikativna kompetentnist yak skladova profesiinoi pidhotovky suchasnoho fakhivtsia [Communicative competence as a component of professional training of a modern specialist]. *Naukovyi zhurnal «LÓHOS. Mystetstvo naukovoï dumky» – Scientific journal «ΛΟΓΟΣ. The art of scientific mind»*, (3), 70–73. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/158> [in Ukrainian].
4. Nazarenko N. S. (2008). Formuvannya komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh dokumentoznavtsiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dysyplin [Forming communicative competence to future specialists of information activity and paperwork in the process of learning the humanities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. *Nakaz MON Ukrainy vid 21.11.2019 № 1460 Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 015 «Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy)» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 21.11.2019 № 1460 On approval of the standard of higher education in the specialty 015 «Professional education (by specializations)» for the first (bachelor's) level of higher education]. (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-015-profesijna-osvita-za-spezializaciyami-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti>.
6. *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» № 1556-VII vid 01.07.2014, potochna redaktsiia vid 16.07.2021, pidstava 2704-VIII* [Law of Ukraine «On Higher Education» № 1556-VII of 01.07.2014, current version of 16.07.2021, grounds 2704-VIII]. (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n6>.
7. Shcherbak O. I., Sofii N. Z., Bovyh B. YU. (2014). *Teoriia i praktyka otsiniuvannya navchalnykh dosiahnen: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Theory and practice of evaluation of educational achievements: educational-methodical manual]. Ivano-Frankivsk: Lileya-NV. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 6.08.2021 р.